
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

התעללות והזנחת ילדים - היבטים משפטיים וטיפוליים - 3008

תאריך עדכון אחרון 10-09-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: עבודה סוציאלית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): עו"ס גל אבני ברלב

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: gal@haruv.org.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

התחום של התעללות בילדים התפתח לאורך השנים וידע שינויים מרחיקי לכת. ההבנה כי ילדים בסיכון אינם מיעוט וכי מדובר בתופעה רחבה יותר משהיה מקובל לחשוב בעבר, הובילה לפיתוח כלי אבחון והתערבות ולשינויים בזירות של חקיקה ומדיניות. ייחודו של הקורס הנוכחי הוא בראייה רב מקצועית על התופעה תוך התמקדות בהיבטים רגשיים, חברתיים ומשפטיים.

מטרות הקורס:

הקורס הנוכחי יתמקד בהיכרות עם התופעה של ילדים נפגעי התעללות והזנחה, הסטודנטים יחשפו להגדרות היסוד בתחום, למאפייני התופעה, להיבטים אפידמיולוגיים ואטיולוגיים של התופעה וכן להשלכותיה על היבטים שונים בחייהם של ילדים. עוד יציג הקורס בפני הסטודנטים את מערך המענים הטיפוליים והמשפטיים לילדים נפגעי התעללות והזנחה.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. הבנה בסיסית של זכויות הילד העיקריות
2. הכרת סוגי ההתעללות השונים
3. הכרת המענים הטיפוליים והמשפטיים לילדים בסיכון
4. הכרת דרכי ההתמודדות עם התופעה: איתור, זיהוי ומניעה.

דרישות נוכחות (%) :

100%

שיטת ההוראה בקורס: זהו קורס במתכונת מקוונת שיכלול צפייה בהרצאות מוקלטות מראש ונוכחות ב-3 שיעורי הזום שיתקיימו לאורך הסמסטר, ומענה על שאלות ידע מקוונות, מטלת ביניים, מבחן מסכם.

שיעורי זום, נוכחות חובה בימי שלישי, 8:30 - 10:00, 18/3, 6/5, 17/6.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

פתיחה ומבוא לתופעת ההתעללות בילדים
התעללות פיזית.
התעללות רגשית.
הזנחה.
התעללות מינית.
חוק הנוער וחובת הדיווח.
מניעת התעללות בילדים.
קורבנות משנית.
מענים לילדים נפגעי התעללות.

מניעת התעללות בילדים.
טראומה בילדות והשפעותיה.
מענים לילדים נפגעי התעללות.
שיתוף ילדים סביב התעללות בילדות.
אנשים צומחים מטראומה.

חומר חובה לקריאה:

- * הרמן, ג'. (1994). טראומה והחלמה. תל-אביב: עם עובד. פרק 5: התעללות בילדים (עמ' 121-143).
- * גולדשטיין, ש. (2005). לדבר את השתיקה, איתור ילדים ובני נוער נפגעי התעללות והזנחה בשירות הבריאות בקהילה. ירושלים: אשלים. 23-27.
- * בויאר, י. וקדמן י. (2007). בין ענישה גופנית להתעללות: רב המשותף על השונה. בתוך ד. הורוביץ, י. בן - יהודה, מ. חובב (עורכים), התעללות והזנחה של ילדים בישראל (עמ' 673 - 680). ירושלים: ביאליק.
- * שמואלי, ב'. (2010). בין תקיפה, התעללות וענישה פיזית כלפי ילדים. בתוך ת. מורג, (עורכת). זכויות הילד והמשפט הישראלי (עמ' 183 - 222). תל אביב: רמות.
- * פינצ'ו, ר. כהן, א. וויצמן, א. (2000). מאפיינים והשלכות של התעללות רגשית בילדים ומתבגרים. הרפואה, 138, 237 - 240.
- * ע"א 98 / 2034 אמין נ' אמין, פ"ד נג (5) 69 (1999)
- * בן-יהודה, י. (2007). הזנחת ילדים. בתוך: הורוביץ, ד., ובן-יהודה, י. וחובב, מ. (עורכים), התעללות והזנחה של ילדים בישראל (עמ' 513 - 535). ירושלים: אשלים.
- * זליגמן, צ. (2004). מבוא לגילוי עריות: אין אמת, ואין חסד, ואין רחמים. בתוך צ. זליגמן, וז. סלומון, (עורכות), הסוד ושברו: סוגיות בגילוי עריות (עמ' 15 - 40). תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד.
- * Holt, S., Buckley, H., & Whelan, S. (2008). The impact of exposure to domestic violence on children and young people: A review of the literature. *Child abuse & neglect*, 32(8), 797-810.
- * חוק העונשין, התשל"ז -1997, סימן ו': פגיעה בקטינים וחסרי ישע (בתוך החוק והילד - קובץ חקיקה, המועצה לשלום הילד).
- * קדמן, י. (2010). במותה צוותה לילדים רבים את החיים: חובת הדיווח על עבירות בילדים - רקע, סקירה ומהות. משפחה במשפט, כרך ג-ד, 337 - 346.
- * חוק זכויות נפגעי עבירה, תשס"ב - 2002.
- * גל, ט. ווידמן (2002). ילדים נפגעי עבירה בישראל - ריבוי קשיים, מיעוט מענים. ביטחון סוציאלי, 63, 210-235.
- * ארגוב, ר. (2007). מרכזי הגנה לילדים ונוער. בתוך: הורוביץ, ד., ובן-יהודה, י. וחובב, מ. (עורכים), התעללות והזנחה של ילדים בישראל (עמ' 995 - 1006). ירושלים: אשלים.
- * אחיעם, ה. ושלז, א. (2019). מגדל בבל: חסמים לדיווח ולעבודה רב-מקצועית אצל רופאים. נקודת מפגש, גיליון 16. 44-47.
- Saunders, B. J., & Goddard, C. (2002). *The role of mass media in facilitating community education and child abuse prevention strategies*. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- * דוד, פ' (2018) לדבר את הבלתי-מדובר: דיבור עם ילדים על טראומה. נקודת מפגש, גיליון 15, 26-29
- * הופ, ד. ואחרים. (2013). חוויתי סכנה וזה חוזר אלי. זה לא יעבור עם הזמן?: בריאות הנפש בשלוש שנים הראשונות לחיים, פרק 11. (עמודים 255-275). מושב בן שמואל: מודן.

- כץ, כ. (2019) שיח עם ילדים: מיתוסים ומציאות. נקודת מפגש, גיליון 17, 12-15.
- *Kaye-Tzadok, A., & Katz, C. (2021). "It's Our Duty to Give Them a Voice" Participation of Children and Adolescents in College Courses. *Child Indicators Research*, 14(3), 897-915.
- * Lieberman, A. F., Padrón, E., Van Horn, P., & Harris, W. W. (2005). Angels in the nursery: The intergenerational transmission of benevolent parental influences. *Infant Mental Health Journal: Official Publication of The World Association for Infant Mental Health*, 26(6), 504-520.
- גוטפריד, ר. (2017). עובדים בטרומה- על תשישות החמלה וסיפוק החמלה בקרב עובדים סוציאליים לחוק הנוער (טיפול והשגחה). נקודת מפגש, גיליון 12, 27-29.
- הדר, ד'. זיידנר, מ. (2012) .. עייפות החמלה בקרב מטפלים בטרומה. עיונים בחינוך, 140-170.

חומר לקריאה נוספת:

- בן-אמיתי, ג. (2007). השלכות נפשיות של התעללות בילדים ומתבגרים. בתוך: הורוביץ, ד., ובן יהודה, י. וחובב, מ. (עורכים), התעללות והזנחה של ילדים בישראל (עמ' 536 - 565). ירושלים: אשלים.
- בן-אריה, א'. (2006). המצוקה פנים רבות לה: על התפתחות תפיסת המצוקה בישראל. ביטחון סוציאלי 72, 39-58.
- אפרת-גוט, ג. ובן אריה, א. (2001). האפידמיולוגיה של התעללות בילדים. בתוך צ. יפה וי. קדמן (עורכים), ילדים כקורבנות התעללות במשפחה: מבט נוסף על התופעה, שכיחותה, ומאפייניה (עמ' 1-33). ירושלים: המועצה הלאומית לשלום הילד בשיתוף עם האגודה לקידום העבודה הסוציאלית.
- MacMillan, R. (2009). The life course consequences of abuse, neglect, and victimization: Challenges for theory, data collection, and methodology. *Child Abuse & Neglect*, 32, 661-665.
- Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: a developmental-ecological analysis. *Psychological Bulletin*, 114, 413-434.
- שמואלי, ב. (2001). ענישה גופנית של ילדים בידי הוריהם על פי המשפט העברי - גישה מסורתית וזרמים מודרניים. פלילים י', 365 - 446.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse and Neglect*, 26, 697-714.
- Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: developmental issues and outcomes. *Child abuse & neglect*, 26(6), 679-695. Tyler, S. Alison, K. & Winsler, A. (2006). Child neglect: Developmental consequences intervention and policy implications. *Child and youth care forum*, 35 (1), 1-20.
- כהן, ת. (1991). לחיות בצל סוד. תל-אביב: מודן. (ספר קריאה הכולל עדויות של נפגעי התעללות בילדות)
- Goodyear-Brown, P., Fath, A., & Myers, L. (2012). Child sexual abuse: The scope of the problem. In, P. Goodyear-Brown (Ed.), *Handbook of child sexual abuse: Identification, assessment and treatment* (pp. 3-120). New Jersey: John Wiley and Sons. Pp. 3-20.
- Wolfe, D. A., Crooks, C. V., Lee, V., McIntyre-Smith, A., & Jaffe, P. G. (2003). The effects of children's exposure to domestic violence: A meta-analysis and critique. *Clinical child and family psychology review*, 6(3), 171-187.

שמואלי, ב. (2010). חובת הדיווח על אלימות כלפי ילדים על פי המשפט העברי בהשוואה למשפט הישראלי. משפחה במשפט, כרך ג-ד, 279 - 302.

פבר, מ. וסלוצקי, ח. (2007). בין הגנה לטיפול בקטינים נזקקים: תפקיד פקיד הסעד לחוק הנוער. בתוך ד. הורוביץ, י. בן - יהודה, מ. חובב (עורכים), התעללות והזנחה של ילדים בישראל (עמ' 951 - 994). ירושלים: ביאליק.

פוגץ, ד'. (2007). קטינים נפגעי עבירה בראי המשפט: מגמות בחקיקה ופסיקה. בתוך: ד. הורוביץ, י. בן יהודה ומ. חובב (עורכים), התעללות והזנחה של ילדים בישראל (עמ. 99-152). ירושלים: אש"לים. פוגץ, ד. (2002). הזכות להישמע? עדויות ילדים בהליך הפלילי. הפרקליט, 46 (1), 121 - 167.

ערד, דוידסון, ב. (2010). איכות החיים של ילדים בסיכון שהוחלט להשאירם בבית בהשוואה לילדים שהוחלט להוציאם מהבית. חברה ורווחה, 30 (3-4), 397 - 421.

לבקוביץ, ע. ווייר, ע. (2019). חובת דיווח על אלימות פיזית של הורים כלפי ילדיהם: דילמות בקרב מחנכות. זמן חינוך, גיליון 15. 25-48.

שאלון אירועי ילדות שליליים - Questionnaire (ACE) Experience Childhood Adverse
Van der Kolk, B. A. (2005). *Developmental. Psychiatric annals*, 35(5), 401.

מרכיבי הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
20 %
נוכחות / השתתפות בסיוור 10 %

מידע נוסף / הערות:

זהו קורס במתכונת מקוונת שיכלול צפייה בהרצאות מוקלטות מראש ונוכחות ב-3 שיעורי הזום שיתקיימו לאורך הסמסטר, ומענה על שאלות ידע מקוונות, מטלת ביניים, מבחן מסכם.
שיעורי זום, נוכחות חובה בימי שלישי, 8:30 - 10:00, 7/5, 4/6, 25/6